

ВІДРОДЖЕННЯ І ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Лубенець Ю.Є., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Україна, як відомо, належить до числа перших Європейських держав, які започаткували ще з 20-х років XIX ст. виробництво цукру з цукрових буряків. Це зумовлювалося досить сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами для виробництва цукрової сировини, наявністю значних запасів дешевої кріпосної праці селян, стрімким нарощуванням попиту на цукор у Російській імперії та на експортні поставки зарубіжних країн. Цей процес супроводжувався бурхливим розвитком бурякопереробних промислових підприємств. У 90-х роках XIX ст. в Україні вже функціонувало 187 цукрових заводів. За цей період посівні площі під цукровими буряками збільшилась у кілька разів і перевищили 500 тис. га., а виробництво цукру за сезон цукроваріння зросло до 590-600 тис. тонн. У 1990 році перед створенням демократичної незалежної держави в Україні функціонувало 192 цукрових заводи, які переробили за сезон 44,2 млн. тонн цукрових буряків і виробили 5383 тис. тонн цукру. Вихід цукру до ваги переробленої сировини становив 11,97%. Україна посіла п'яте місце після США, Бразилії, Індії і Китаю серед країн світу за обсягом виробництва бурякового цукру. Річний обсяг експорту цукру країни становив 3663 тис. т., або майже 54% загального виробленого обсягу цієї продукції.

У період здійснення аграрної реформи в Україні з швидкоплинним породженням деструктивних процесів цукрове виробництво зазнало глибокої економічної кризи, яка призвела до різкого занепаду галузі, зменшення більш як у чотири рази посівних площ цукрових буряків, зниження урожайності та значного зменшення валових зборів цукрової сировини. Як наслідок, істотно зменшились кількість промислових підприємств цукрового виробництва та обсяги валового випуску цукру.

* Науковий керівник – Мазнев Г.Є., професор

Однією з основних причин руйнації цукрового виробництва стала втрата економічного інтересу, насамперед сільськогосподарських товаровиробників, до розвитку буряківництва, зниження ефективності галузі. За період з 1990 по 2011 рік посівні площі цукрових буряків у країні скоротилися з 1607 тис. до 540 тис. га. У 2010 році в Україні працювало тільки 73 промислових підприємств. У 2012 році розпочали сезон переробки цукросировини 77 цукрових заводів.

Висока собівартість виробництва цукрової сировини й низькі її реалізації переробним підприємствам перетворили раніше ефективну галузь у збиткову.

Основна мета Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року – це забезпечення життєдіяльності сільського господарства, його конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках і гарантування продовольчої безпеки країни, збереження селянства як носія української ідентичності, культури й духовності.

Таке завдання є багатоплановим і залежить також від політичної стабільності, розвитку суспільства та багатьох інших факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Як відомо, у харчовій промисловості в надзвичайно тяжкому становищі знаходиться цукрова промисловість. Галузь практично повністю приватизована й розвалена.

В Україні зменшення посівів цукрових буряків призвело до зниження виходу жому як кормів для тваринництва, а це 90% до кількості переробленого цукрового буряку; зменшення одержання меляси, що використовується для годівлі сільськогосподарських тварин як засіб для здобування грубих і концентрованих кормів.

Для подолання кризових явищ у цукровій промисловості та сільському господарстві необхідно розробити заходи щодо розв'язання проблеми, які виникли. Потрібен детальний аналіз собівартості виробництва цукру, але ці реальні дані приховуються виробниками, тому можна лише здогадуватися про дійсні витрати на виробництво цукру із цукрового буряку. Дуже важливим чинником є виробничий сезон цукроваріння, який триває 2-3 місяці у році (або міг би тривати). Увесь інший період завод практично не працює, а звідси дуже низькі показники цукрового виробництва.

Щоб поліпшити економічні показники виробництва цукру, необхідно йти шляхом скорочення витрат на виробництво і

транспортування сировини та організацію ефективного використання обладнання цукрового буряку, його енергетичної бази для переробки іншої сільськогосподарської продукції і сировини. Тобто, створювати на базі цукрових заводів створювати спеціалізовані агропромислові комбінати з переробки сільськогосподарської сировини в інтересах національного господарства в конкретних адміністративних районах, які б мали стратегічне значення для України.

Розв'язання проблеми нарощування обсягів цукрової сировини, підвищення її якісного стану, як переконливо доведено практикою діяльності багатьох нових формувань, полягає у розвитку вертикальної інтеграції господарств – товаровиробників цукрових буряків і промислових переробних підприємств, об'єднання їх економічних інтересів, спрямованих на одержання високої результативності. В умовах розвитку інтеграційних процесів у цукробуряковому виробництві, які вже набули значних масштабів, дрібні цукрові заводи втрачають можливість ефективно здійснювати конкуренцію своїх виробничих витрат, пов'язаних з створенням сировинної і енергетичної бази, забезпеченням рівня соціальних вимог працюючих, з витратами заводів холдингових формувань.

Цукрова промисловість України має потужні внутрішні резерви, за рахунок яких продукція галузі може бути конкурентоспроможною не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку. Зокрема, через застосування стратегії виробничої диверсифікації на цукрових заводах. Запропонована багаторівнева схема виробничої диверсифікації дасть можливість переробним підприємствам розширити асортимент пропозиції, зайняти нові ринкові сегменти, поглибити внутрішньо- й міжгалузеву інтеграцію, мінімізувати комерційні ризики. Так можливе налагодження технології з виробництва пектину та фруктових сиропів. Крім того, особливо актуальним нині є налагодження виробництва біологічних видів пального (біоетанолу) та їх компонентів з основної або побічної продукції цукровиробництва. У цілому ж цукрові заводи, переробляючи цукрові коренеплоди, можуть виробляти більше 20 найменувань продукції для таких галузей економіки, як хімічна, харчова, фармацевтична та ін.

Виробництво високоякісного цукру в Україні залишається стратегічною галуззю, яку потрібно підтримувати та впроваджувати нові тенденції розвитку.